

SİMİT ve PEYNİR'le "BİLİMİNSANI ÖYKÜLERİ"

James
Lind

(1716 - 1794)

Yazan ve Çizen:
Bilgin Ersözlü

Yıl 1725. İskoçya'nın Edinburg kentinde bir lokaldeyiz. İçeridekilerden biri ömrünü denizlerde geçirmiş yaşlı bir gemici. Çevresine toplanmış kalabalığa bakılacak olursa anlattığı öyküler çok ilginç olmalı. Oradan geçmekte olan Bay Lind ve oğlu James de kalabalığın toplanma nedenini merak edip içeri girmiş...

Güney Amerika'da bir süre demirledikten sonra tam yeniden denize açılmıştık ki bir fırtına kopmasın mı? Ama ne fırtına! Dev dalgalar bir anda her yanımızı sardı! Her birinin yüksekliği ben diyeyim 10 metre, siz deyin 20...

20 metre mi?
Yok artık!

Eee? Sonra ne oldu bayım?

Aramızda kalsın ama yaşadıklarını biraz abartarak anlatmayı sevdiği belli bu yaşlı denizci amcamızın.

Yaşlı denizci öyküsünü anlatmayı sürdürür:

Dalgalar geminin boyunu aşıyordu. Geminin aldığı her darbeye güvertede bir sağa bir sola savruluyorduk. Çaresiz, yelkenleri indirdik ve kameralara inip beklemeye başladık! Günlerce süren fırtına boyunca denizde öylece sürüklendik!

Çok heyecanlı!

Evet!
Abartılı da olsa denizcilik serüveni dinlemek çok zevkliymiş!

Sonunda fırtına dindi, deniz sülman oldu. Güverteye çıktık ki ne görelim? Önümüzde uçsuz bucaksız bir kara parçası uzanıyor! Üzerinde de kuşa benzeyen şu garip, siyah beyaz yaratıklardan binlercesi... Öylece durmuş, şaşkın şaşkın bize bakıyorlar!

Penguenler!

Aaaa, yoksa Antarktika'ya kadar mı gitmişler?

Yaşlı denizciyi dinlemesi eğlenceli de olsa baba ve oğul Lindler için eve dönme zamanı gelmiştir...

Keşke biraz daha kalabilseydik baba...

Haklısın... Baba, ben denizci olmak istiyorum galiba...

Doğru. Peki hem doktor hem de denizci olamaz mıyım?

E ama yarım kaldı yaşlı denizcinin öyküsü Peynir ya! Karaya çıktıktan sonra neler oldu, başka nerelere gittiler acaba?

Ben de isterdim ama artık eve dönmeliyiz oğlum, yarın okulun var...

Daha geçen hafta doktor olmak istediğini söylememiş miydin?

Bilmem ki. İstersen olursun herhalde.

Bunu sonra düşünerüz Simitçiğim. Ama artık biliminsanımızın öyküsüne dönmemiz gerek.

Yıllar geçer. James Lind tıp okuluna gider, cerrahlık eğitimi alır ve mesleğini uygulamaya girer. İçindeki denizcilik sevdası hâlâ sürmektedir. 1739 yılında İngiliz donanmasında çalışan bir doktorun yardımcısı olmasıyla birlikte hayali gerçek olur. Artık engin denizlere yelken açan, ancak öykülerde dinlediği, kitaplarda okuduğu diyarlara yolculuk eden gemilerde çalışan bir doktordur!

Doktor James Lind'in görev yaptığı gemide, Atlas Okyanusu'ndayız. Doktor, güvertede çalışan bir denizcinin bir sağlık sorunu olduğunu fark ediyor.

Öhö öhö!
Of! Her yerim ağrıyor,
kendimi çok yorgun
hissediyorum.

Eh,
o koca güverteyi
tek başıma paspaslasam
ben de yorgun
hissederdim!

Ha ha ha!
İyi ki o zamanlarda
denizci değilmişsin
Simit.

James Lind, hasta denizcinin şikâyetlerini dinler, onu muayene eder.

Yine bitkinlik şikâyeti,
güçten düşme ve dişetlerinde
çekilme... Bunlar uzun süre denizde
kalan denizcilerde yaygın olarak rastlanan
iskorbüt hastalığının belirtilerinden.
Ah nedenini bir bilsek! Nasıl
tedavi edeceğim ben bu
adamcağızı şimdi?

İskorbüt mü?
Ne garip bir hastalık
adı bu.

Bir zamanlar
denizcilerin çok yakalandığı
bir hastalıkmiş iskorbüt.

James Lind bu hastalığın nedenini bulmaya kararlıdır.

Hımm! İskorbüt yalnızca gemilerde değil,
beslenme olanaklarının kısıtlı olduğu
her yerde görülüyormuş. O zaman
büyük olasılıkla yetersiz
beslenmeden kaynaklanan
bir sorun bu. Peki hangi
besinlerin yetersizliğine
bağlı acaba?

Onu bilmem ama benim de
uzun süredir tavuk şiş, hamsi tava
ya da ızgara köfte yiyememe gibi
bir sorunum var Peynirciğim.
Bilmem anlatabildim mi?

Ha ha ha!
Dur, güldürme Simitçiğim.
James Lind bu bilmeceyi nasıl
çözecek, kaçırmayalım.

James Lind bu konuda bir deney yürütmeye karar verir. Takip eden
yolculuklardan birinde gemi ambarına farklı gruplardan besin
maddeleri depolar. Gemide iskorbüt hastalığı belirtileri ortaya çıkar
çıkamaz deneyini uygulamaya başlar.

Arkadaşlar. Sizi
gruplara ayırıyoruz. Bugünden
sonra her grup yalnızca elindeki
listede yazan besinleri tüketecek.
Eğer düşündüğüm şey doğruysa, bu
çalışmanın sonunda sizi iskorbüt
hastalığından kurtarmanın
çaresini bulmuş olacağız.

Vay canına
Çok akıllıca!

Eh, boşuna bilimsani
köşemize konuk olmuyor
bu insanlar Simitçiğim!

Hasta tayfalar doktorun önerilerini uygular. Bir süre sonra yemek listesinde
turuncu olan deneklerde hastalık belirtileri ortadan kaybolur. James Lind,
iskorbütün bu meyveleri tüketmeyenlerde ortaya çıktığını kanıtlar.

Demek ki portakal,
mandalina ve greyfurtta bolca
bulunan bir madde bu. Yani...

C Vitaminini!

O zaman
tüm denizciler adına,
Doktor Lind için
üç kere...

James Lind, yaptığı
deneyin sonuçlarını bilim
dünyasına duyurur.
Sonraki yıllarda İngiliz
donanmasında
denizcilerin sağlıklı
beslenmesi için
gerekli olan yiyeceklerin
bulundurulması zorunlu
hale getirilir.
James Lind sayesinde
iskorbüt hastalığının
çaresi bulunmuş
olur.

Yaşaaa!
Yaşaaa!
Yaşaaa!